

Jacobinisme contra pluralitat lingüística

BERNAT JOAN I MARÍ

Fa poc més de dos segles, la França revolucionària es va inventar allò de «una nació, una llengua, una bandera, una moneda, unes fronteres...». L'unitarisme en estat químicament pur era concebut com un avanç al servei de la igualtat entre totes les persones, dignificades en forma de ciutadans. La trilogia «llibertat, igualtat, fraternitat» n'esdevenia la divisa. La difusió generalitzada del francès va ser possible, precisament, perquè acompanyava els valors de modernitat, d'igualtat i de ciutadania, i perquè suposava la superació de l'antic règim i la construcció d'un món nou.

De mica en mica, emperò, s'anaren magnificant els instruments que havien de servir per a construir una societat millor. Així, l'estat es va anar engreixant, fins al punt de convertir-se en l'àrbitre de pràcticament tot. I, a partir d'aquest model, s'anirien aplicant noves versions –cada vegada més actualitzades i més ferotges– del vell jacobinisme de la Revolució Francesa.

D'una banda, vàrem poder veure una d'aquestes actualitzacions en la societat totalitària que preconitzava el nazisme i el feixisme. Tothom s'havia de modelar d'acord amb una mena d'ésser amb vida, superior a cadascuna de les persones, que és la societat. I aquells que exercien el poder se suposava que tenien –o havien de tenir– la capacitat d'imposar uns determinats models socials a tothom, de manera que n'afectassin no solament el capteniment públic, sinó també la vida privada i fins i tot el pensament. El nazisme va durar poc. Però l'altre gran totalitarisme del segle xx, el comunisme, va durar considerablement més temps. I també tenia aquesta voluntat modeladora, no tan sols del comportament social, de les regles del joc en la vida pública, sinó també d'aquesta mateixa dimensió en la vida privada i del control del pensament, de les idees, de la gent.

Ben coherentment amb aquesta visió del món, els grans totalitarismes del

segle xx varen tenir una visió extremadament estatista de la política lingüística. Uns i altres, emperò, varen utilitzar la qüestió de la llengua per a arribar a dominar unes determinades comunitats humanes. Així, per exemple, el nazisme va usar la qüestió de les minories per a fer forat en les files enemigues, a bona part del centre i de l'est d'Europa. I, correlativament, el comunisme es va valer també d'una posició de pretesa protecció de les llengües no estatals (no sempre ni pertot arreu, sinó d'una manera selectiva) per a aconseguir quotes de poder (i, per tant, posteriorment, per a arraconar-les). Els totalitarismes es varen servir de les llengües, quan els va convenir, però mai no varen servir –sinó tot al contrari– la causa de la pluralitat lingüística.

Certament, la subsistència de les llengües que encara no tenen l'aixopluc d'un Estat està més garantida, té un camp de joc millor, en el context dels règims democràtics que no en el context de cap totalitarisme o de cap dictadura. La llengua catalana, sense assolir la plena normalitat, ha respirat més quan hem passat períodes democràtics que no en les etapes en què les dictadures han assolat els nostres països. L'actual situació no és suficient. Les etapes democràtiques prèvies han estat molt insuficients per al que són les nostres aspiracions de regularitat, de normalitat lingüística. Però, tot i això, no es poden comparar amb les etapes de persecució dictatorial que hem sofert.

Escric això pensant en el discurs notablement enganyós i trampós d'aquells que avui dia es presenten a si mateixos com a jacobins (Fernando Savater, a través del diari *El País*, en resposta a una lletra meua, simbolitzant tots aquells que consideren que el castellà ha de ser «la llengua comuna» fins i tot allà on hi ha hagut altres «llengües comunes» al llarg de la història i fins a l'actualitat). Continuar presentant l'unitarisme –i la concentració lingüística, enfront del manteniment de la diversitat

de llengües existents al món– com un valor positiu constitueix, des del meu punt de vista, una rêmora d'allò més dolent que l'Europa del segle xx ha aportat a l'arena ideològica.

Democràcia, liberalisme, no-ingrència de l'Estat (tant com sigui possible), respecte pels drets individuals (que inclouen, lògicament, els drets lingüístics) constitueixen eines per a millorar la convivència entre les persones i per a crear espais de subsistència per a les llengües d'aquelles comunitats humanes que (encara) no compten amb un Estat propi.

Davant aquesta postura ecolingüística, s'alça la idea (ben poc democràtica, certament) d'aquells que entenen la llengua únicament com a element d'intercanvi d'informació, d'aquells que suposen que tant fa en quina llengua ens comuniquem, si aconseguim de comunicar-nos. Obvien que el pensament és fet d'una manera molt rica i complexa i, sobretot, que capolar les diferents identitats nacionals no constitueix, precisament, una bona estratègia per a minorar els conflictes, sinó que generalment sol donar el resultat contrari. ♦

